

על שדי(י)ם ובקבוקים

הנקה והזנה בראי האמנות

המשתתפות: אידית פישר-כץ, יעל שחר, כרמית תורגמן, מיטל בר נתן, מירית כהן כספי, נועה צדקה, סמדר לומניץ, ראלי סמית ואסנת יפה צירמקן, ראומה זוהר חיות, שירה גפשטיין מושקוביץ, שירה ריכטר, שרי גולן

התערוכה בחסות נעמת ובתמיכת קרן רבינוביץ לאמנות בעשורים האחרונים נושא ההנקה ותחליפי חלב הפך לדיון ציבורי סוער. מחד יש נטייה לצדד ולעורר הנקה ומהאחרת אספקת המודעות ההולכת וגוברת לעניין בריאות ותזונה וכן הרצון לשוב לטבע. כאשר מאידך התפתחות הטכנולוגיה מאפשרת כיום אספקת תחליפי חלב איכותיים ולחזנת התינוק, ובכך מתאפשר לאם להמשיך בעצמאות תעסוקתית ולשוב לעבודתה. ללא תלות בנטל הנקת העולל ולשתף דמויות נוספות בסיוע בתזונת התינוק, כך שנדמה כי לאם הטרייה מתאפשר חופש בחירה בנושא.

לכאורה בתקופה זו יש מודעות לזכות הבחירה לנשים, אך מניתוח ופיענוח דימויים ויזואליים ותפיסות חברתיות ותרבותיות, ניתן לגלות כי למעשה הנקה אינה בחירה חופשית, אלא אידיאולוגיה חברתית, פוליטית וכלכלית. כזו, היא מטילה אחריות פרטית וציבורית על שכמן של אימהות הנדרשות לננות לחוקי הטבע למען בריאות ילדיהן. גם אם הדבר מביא לעיתים דריסת מאווייהן וצרכיהן שלהן. מושא ההנקה הפך כמו כן למושא לדיון חקיקתי. כך למשל ב 2011 עלתה בכנסת הצעת חוק עידוד ההנקה, אותה יזם ח"כ דני דנון. האוסרת על פרסום תחליפי חלב בבתי היולדות.

גל עידוד ההנקה האימהית בתקופה זו בעולם המערבי מתבטא באופנים שונים. אם באמצעות פרסום מחקרים המתמקדים בחשיבות ההנקה, לצד הצגת דימויים חזותיים בהם מצולמות אמהות חטובות ומפורסמות המניקות בחדווה. כמו כן יש שפע של מידע זמין אודות הנושא תוך התמקדות בחשיבות חלב האם. וכן יש התערבות מאסיבית של גורמים וגופים שונים פרטים וציבוריים בנושא. כך למשל ב 1986 הוקם בשיקאגו ארגון ליגת לה לצה - החלב. ארגון בינלאומי התנדבותי. הפעיל במדינות רבות ברחבי העולם. בארגון חברות מתנדבות המהוות רשת תמיכה ומידע בנושא הנקה. העובר מאם לאם. (וב 1970 הארגון התרחב גם לישראל). ובנוסף "יועצת הנקה" הפך למקצוע נדרש מן הראוי לצייין כי צידוד בהנקה נעוץ גם בשל השימוש הרב שנועשה באבקות חלב ברחבי העולם החל מאמצע המאה ה 20. שבגינו גדלה תמותת תינוקות. וכן בין היתר גם משיקולים כלכליים הקשרים בשוק העבודה. כך למשל בשנות ה-90 בתקופה זו של אבטלה גואה במערב, התחזק מסע התעמולה לעידוד ההנקה האימהית והשבת הנשים לחפקידיהם המסורתיים. הקריאה להנקה הפכה למאסיבית עד כי לעיתים נוצרת תחושה "טרור הנקה" - אם טובה היא זו המניקה. לעומת האם הבוחרת באפשרות האחרת, לזה מתווסף אלמנט גאוות ההנקה.

המחקרים הרפואיים הנוגעים ביתרונות ההנקה האימהית ממשיכים להמחיש את חשיבותה הבלתי ניתנת לערעור. אולם רובם ככולם מתמקדים בתינוק ומתעלמים מרצונותיהן של הנשים, אשר יתקשו להשתלב במעגל העבודה ולהגיע למימוש עצמי מחוץ לכותלי הבית אם ירשו ממנו מעט לעת לחודשים ארוכים של הנקה. יתר על כן. הטלת האחריות הבלעדית לבריאותו העתידית של התינוק על שכמן של אימהותיהן מעלה שאלות בכל הנוגע לחתירה להורות שוויונית.

בנוסף, היא מחזקת לעתים קרובות את תחושת הכשל האימרי הנובעת מהריסונס הקוגניטיבי הנוצר בין הדימוי האידיאלי של האימהות בתרבות ובין המציאות היומיומית המורכבת, אשר גורמת לנשים רבות בימינו לחוות את אימהותן ככישלון.

כיום, באמנות העכשווית, מתאפשר ייצוג של פריזמה מגוונת להתבוננות וביקורת אודות הנקה ותחליפי חלב. תערוכה זו מציגה יצירות שנוצרו בנושא על ידי אמניות שמרכיבן אמהות וזאת בניגוד ליצירות העבר בנושא שצוירו על ידי גברים (כלכד המתארות את יחסן המורכב לנושא מהיבטים שונים תוך מיזוג זהותן כנשים אימהות ויוצרות, כמושא להתבוננות וכצופות בעת וכעונה אחת גישותיהן הנבדלות לנושא. הנעות בין האדרה למיאוס. בין חד פעמיות לשגרה. בין התלהבות ללאות, חושפות באומץ את הפריזמה הרחבה של התחושות והמחשבות שמעוררת ההנקה האימהית בקרב הנשים עצמן. על מגוון גווני הרגש שהיא מעלה בקרב מושאיה. בחינתן כחטיבה אחת במשולב עם תפיסת ההנקה בחברה העכשווית מעלה שאלות סוציו-היסטוריות מעניינות המשלבות בין ארבעת הקטבים של מעשה האמנות: היצירה, היוצר, הצופה והמציאות. מדוע קודשה ההנקה בתרבות המערבית עד כי הפכה למטונימיה של האימהות עצמה? מה היו הסיבות לויתור על הנקה אימהית בעבר, ומדוע עלתה קרנה בעשורים האחרונים? מה היו הגורמים לשינוי המגמה האם הייצוגים האמנותיים החדשניים של הנושא מתארים את המצוי או את הרצוי ומה מידת השפעתן על פרקטיקות הזנה יומיומיות? האם התמורות המפליגות שחלו בימינו בתפיסת ההנקה מעידות על מימוש רצונן של הנשים עצמן, יצירות וצופות כאחד, או שמא הן נובעות מסיבות מורכבות יותר? האם הנקה אמורה להתבצע כמרחב הציבורי או כחדרי חדרים? ומעל הכל כיצד אנו, כצופים החיים במאה ה 21, מגיבים ליצירות אשר חותרות תחת מיתוס האם המאוסית. הממשיכה לשלוט בעולם הפרסום והמדיה הפופולרית?

אוצרת ויוזמת התערוכה: נורית טל-טנא

ג
ל
מי
תל
יות
הן
רחב
מאה
שרת.
ל-טנא

